

Για να κάνετε Αναφορά χρησιμοποιήστε:

Τόκη, Ε.Ι. (20-7-2011). Χρήση και αποτελεσματικότητα των νέων τεχνολογιών στην αξιολόγηση της τυπικής και άτυπης μάθησης του προφορικού λόγου παιδιών πρώτης σχολικής ηλικίας. Διδακτορική Διατριβή, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων. <http://phdtheses.ekt.gr/eadd/handle/10442/28758>

Θεωρίες μάθησης και γλώσσα

1.1 Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Τα παιδιά αναπτύσσουν τις επικοινωνιακές γλωσσικές τους ικανότητες βάση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του περιβάλλοντος στο οποίο είναι εκτεθειμένα, αλλά και των προσδοκιών της κουλτούρας στην οποία μεγαλώνουν. Η ανάπτυξη των ικανοτήτων τους στη μορφολογία, στη σημασιολογία και στην πραγματολογία γίνεται μη συνειδητά, διαμορφώνοντας έτσι αυτοματοποιημένες γλωσσικές δομές σε συνάρτηση με το περιβάλλον τους. Κάθε παιδί, εξελίσσεται με το δικό του ρυθμό και ο ρυθμός αυτός μπορούν να είναι διαφορετικός από παιδί σε παιδί.

Τα βασικά μοντέλα σχετικά με το πώς ένα παιδί κατακτά ένα τόσο περίπλοκο σύστημα όπως είναι η γλώσσα, είναι τα ακόλουθα πέντε μοντέλα (Roseberry-McKibbin and Hedge, 2000):

- Γενετικό (Nativist) μοντέλο
- Γνωστικό (Cognitive) μοντέλο
- Συμπεριφοριστικό (Behavioral) μοντέλο
- Μοντέλο επεξεργασίας πληροφοριών (Information processing)
- Μοντέλο κοινωνικής αλληλεπίδρασης (Social interactionism)

Υπάρχουν και άλλα μοντέλα για την ανάπτυξη της γλώσσας. Τα παραπάνω όμως μοντέλα, είναι αυτά που επηρεάζουν ουσιαστικά την έρευνα και την πρακτική εφαρμογή στην ανάπτυξη της γλώσσας. Διαφέρουν στον τρόπο που περιγράφουν την ανάπτυξη της γλώσσας και στις επιπτώσεις που επιφέρουν και

έτσι οι ειδικοί αναζητούν διαφορετικά πράγματα στην αξιολόγηση και στην παρέμβαση και τα αναζητούν με διαφορετικές διαδικασίες (Roseberry-McKibbin and Hedge, 2000). Για το λόγο αυτό θα ακολουθήσει μια σύντομη παρουσίαση των θεωριών σε σχέση με την ανάπτυξη της γλώσσας.

1.2 Θεωρίες γλωσσικής ανάπτυξης

1.2.1 Βιολογική-Γενετική Θεωρία

Η Βιολογική - Γενετική θεωρία (Nativist theory) εντάσσεται στις ορθολογικές θεωρίες. Σύμφωνα με τους Roseberry-McKibbin and Hedge (2000, σελ.157) η Βιολογική- Γενετική θεωρία, είναι μια θεωρία με επιρροές από τη θεωρία σύνταξης που προτείνεται από το Noam Chomsky στη δεκαετία του '50 και έχει ασκήσει σημαντική επίδραση στη γλωσσολογία και στη λογοπαθολογία. Κατά τον Chomsky οι συντακτικοί κανόνες είναι η ουσία της γλώσσας και η γλώσσα είναι προϊόν του μοναδικού ανθρώπινου μυαλού (Honig, 2007).

Η Βιολογική-Γενετική θεωρία υποστηρίζει ότι τα παιδιά γεννιούνται με «το μηχανισμό απόκτησης της γλώσσας» (Language Acquisition Device - LAD) που λειτουργεί ως ειδικός επεξεργαστής γλώσσας μέσα στον εγκέφαλο και περιέχει όλους τους κανόνες της γλώσσας (Bohannon and Bonvillian, 1997; Πόρποδας, 1999, σελ.31; Μπασλής, 2000, σελ.13).

Ο Chomsky εισήγαγε τις έννοιες των επιφανειακών δομών (ταξινόμηση των λέξεων σε συντακτική σειρά ώστε να φτιάξουν μια φράση ή πρόταση που κάποιος ακούει) και των ενδότερων δομών (που πρώτιστα περιέχουν τους κανόνες δόμησης μιας πρότασης), οι οποίες σχετίζονται μεταξύ τους μέσω γραμματικών μετασχηματισμών. Επίσης περιέγραψε τις έννοιες της γλωσσικής ικανότητας (language competence) και της γλωσσικής απόδοσης (language performance). Στον όρο γλωσσική ικανότητα αποδίδει τη έμφυτη γνώση των κανόνων μιας καθολικής γραμματικής και στον όρο γλωσσική απόδοση την ατελή παραγωγή της γλώσσας λόγω παραγόντων όπως η κούραση και η

απόσπαση της προσοχής (Roseberry-McKibbin and Hedge, 2000, σελ.157-158; Honig, 2007).

1.2.2. Μάθηση μέσω κατανόησης (Γνωστική Θεωρία)

Οι Roseberry-McKibbin και Hedge, (2000, σελ.159) σημειώνουν ότι η μάθηση μέσω κατανόησης (γνωστική θεωρία) περιγράφεται και σαν ένα παρακλάδι της Βιολογικής-Γενετικής θεωρίας, που όμως δίνει ιδιαίτερη έμφαση στη γνώση και στις διανοητικές διαδικασίες όπως προσοχή, μνήμη, ακουστική και οπτική αντίληψη. Ο γνωστικισμός (cognitivism) υπαγορεύει τον σχεδιασμό των γνωστικών μαθησιακών στρατηγικών ενώ αντίθετα δεν υπαγορεύει την σειρά με την οποία ο μαθητής πρέπει να μάθει τα επιμέρους στοιχεία του θέματος.

Βάση της γνωστικής θεωρίας, ή κατάκτηση της γλώσσα είναι απορροή αποκλειστικά της γνώσης και των διανοητικών διαδικασιών.

Ο Piaget, ένας από τους θερμότερους υποστηρικτές της γνωστικής θεωρίας, δήλωσε ότι, τα παιδιά περνούν από τέσσερα επικαλυπτόμενα αναπτυξιακά γνωστικά στάδια, τα οποία ακολουθούν σταθερή διαδοχή και μπορούν να παρουσιάζουν μια μικρή διακύμανση στην έναρξη και στη λήξη από άτομο σε άτομο (Roseberry-McKibbin and Hedge, 2000, σελ.159; Πρέζας, 2003, σελ.27; Honig, 2007). Τα στάδια αυτά είναι:

Το αισθησιοκινητικό στάδιο (sensorimotor stage): από τη γέννηση έως την ηλικία των δύο ετών.

- Το προ-λογικής σκέψης στάδιο (preoperational stage): από το τρίτο έως και το έκτο έτος.
- Στάδιο της συγκεκριμένων πράξεων (Concrete operations stage): από το έβδομο έως και το ενδέκατο έτος.
- Στάδιο των τυπικών λογικών πράξεων (Formal operations stage): από το 12ο έως το 16ο έτος.

Ο Piaget, έπειτα από παρατήρηση, υποστήριξε ότι σε αυτά τα στάδια η νοημοσύνη είναι μια λειτουργία με την οποία το άτομο μπορούν να διατηρεί

μια ισορροπία μεταξύ των εξωτερικών ερεθισμάτων και των εσωτερικών γνωστικών δομών, χρησιμοποιώντας διαδικασίες συμμόρφωσης στη νέα γνώση με σκοπό την αφομοίωσή της.

1.2.3. Θεωρία Συμπεριφορισμού (Μάθηση μέσω ενίσχυσης)

Στη θεωρία του συμπεριφορισμού η μάθηση ορίζεται ως αλλαγή στη συμπεριφορά του ατόμου εξαιτίας των ανακλαστικών λειτουργιών (Πρέζας 2003, σελ.21). Έχει εφαρμογή στην κατευθυνόμενη μάθηση όπως ορίζεται στα αναλυτικά προγράμματα. Βασική άποψη των υποστηρικτών της θεωρίας αυτής είναι ότι η μάθηση και η απόκτηση της γνώσης είναι αποτέλεσμα της συνεξαρτήσεων ανάμεσα στα ερεθίσματα (S: stimuli) που δέχεται το άτομο από το περιβάλλον του και τις αντιδράσεις του στα ερεθίσματα (R: responses) αυτά.

Γνωστοί εκπρόσωποι του συμπεριφορισμού είναι ο Pavlov με τη θεωρία της κλασσικής υποκατάστασης – διασύνδεσης (S-R) και ο Skinner με τη θεωρία της συντελεστικής υποκατάστασης (έμφαση στο ρόλο της θετικής ή αρνητικής ενίσχυσης). Κατά τους Roseberry-McKibbin και Hedge (2000, σελ.161) ο Skinner ερμήνευσε την ανάπτυξη ως αποτέλεσμα της εμπειρίας. Βάση των αλλαγών και των εμπειριών που υφίσταται ένα αναπτυσσόμενο άτομο, μαθαίνει νέες μορφές συμπεριφοράς. Υπάρχουν τρία είδη μάθησης:

- κλασσική εξαρτημένη μάθηση,
- συντελεστική μάθηση,
- κοινωνική μάθηση.

Συνεχίζοντας οι παραπάνω ερευνητές αναφέρουν ότι ο Skinner υποστήριξε ότι η γλωσσική απόκτηση είναι απόρροια της ανάπτυξης της λεκτικής συμπεριφοράς (verbal behavior). Η λεκτική συμπεριφορά θεωρήθηκε μια μορφή κοινωνικής συμπεριφοράς με επιδράσεις από τις ενέργειες της κοινότητας, με αποτέλεσμα το περιβάλλον του παιδιού να είναι πολύ σημαντικό και τα παιδιά να μαθαίνουν μόνο τη γλώσσα στην οποία εκτίθενται.

1.2.4. Θεωρία της Επεξεργασίας των Πληροφοριών

Σύμφωνα με τους Roseberry-McKibbin and Hedge (2000, σελ.163), η θεωρία αυτή, εστιάζει στο πως μαθαίνουμε τη γλώσσα, δηλαδή ποιοι τύποι γνωστικών λειτουργιών είναι απαραίτητοι στην ανάπτυξη της γλώσσας.

Οι υποστηρικτές της θεωρίας αυτής, θεωρούν το ανθρώπινο σύστημα επεξεργασίας πληροφοριών, σαν έναν μηχανισμό που κωδικοποιεί τα ερεθίσματα από το περιβάλλον, λειτουργεί ως ερμηνεία σε αυτά τα ερεθίσματα, αποθηκεύει τα αποτελέσματα στη μνήμη και επιτρέπει ανάκτηση προηγούμενων πληροφοριών (Nelson,1998). Μεγάλη έμφαση στην θεωρία της επεξεργασίας πληροφοριών, δίνεται στην ακουστική επεξεργασία και τα σημαντικά τμήματα που τη συνθέτουν, όπως η ακουστική διάκριση, η προσοχή, η μνήμη (βραχυπρόθεσμη και μακροπρόθεσμη), το ποσοστό και η αλληλουχία (Owens, 2003).

1.2.5. Θεωρία της Κοινωνικής αλληλεπιδραστικότητας

Οι Roseberry-McKibbin και Hedge (2000, σελ.165) παρουσιάζουν ότι οι υπερασπιστές της θεωρίας της κοινωνικής αλληλεπιδραστικότητας (Social interactionism) με επιρροές του Vygotsky, δίνουν έμφαση στη γλωσσική λειτουργία έναντι της γλωσσικής δομής. Πιστεύουν ότι η γλώσσα αναπτύσσεται ως συνάρτηση της κοινωνικής αλληλεπίδρασης μεταξύ του παιδιού και του περιβάλλοντος. Αναφέρουν δε, το περιβάλλον και τα οι κοινωνικές εμπειρίες είναι καθοριστικής σημασίας στη γλωσσική ανάπτυξη.

Ο Πρέζας (2003, σελ.34-35) επισημαίνει ότι ο Vygotsky αναδεικνύει τη σημασία του διαλόγου σαν όργανο με το οποίο τα άτομα μπορούν να διαπραγματευτούν συλλογικά ή ατομικά τους εννοιολογικούς μετασχηματισμούς. Ο διάλογος μέσα σε μια κοινωνία προκαλεί επιπλέον σκέψη με αποτέλεσμα την ανάπτυξη της νόησης. Η γλώσσα, δηλαδή, μεσολαβεί σαν εργαλείο ανάμεσα στο αναπτυσσόμενο άτομο και το περιβάλλον του. Ο

Vygotsky παρατήρησε ότι ο λόγος κατά την πρώιμη νηπιακή ηλικία έχει ενδεικτική σημασία για το παιδί. Αναλυτικά «η αρχική λειτουργία του λόγου δεν είναι ότι η λέξη έχει κάποιο νόημα για το παιδί, δεν είναι ότι μια καινούργια σχέση αντιστοιχίας δημιουργείται με την βοήθεια της λέξης, αλλά το ότι αρχικά η λέξη λειτουργεί σαν δείκτης. Η λέξη σα δείκτης είναι η πρωταρχική λειτουργία στην εξέλιξη του λόγου, από την οποία όλες οι άλλες πιθανόν να προκύψουν».

Κατά την κλινική πράξη υποστηρίζεται η χρήση κινήτρων (motivation) για την επικοινωνία, όπως για παράδειγμα ενθάρρυνση της ομιλίας του παιδιού ώστε να έχει αυτό που θέλει (π.χ. Ο κλινικός μπορούν να κρατά ένα μπουκαλάκι που να κάνει φουσκάλες, που για να το δώσει στο παιδί πρέπει να πει «Θέλω φουσκάλες») (Roseberry-McKibbin and Hedge, 2000, σελ.167).

Ενδεικτική αναπτυξιακή ακολουθία λόγου, γλώσσας και κινητικών ικανοτήτων σε φυσιολογικά παιδιά

Σύμφωνα με τους Shipley και McAfee(1998, σελ.32-40) τα στάδια ανάπτυξης λόγου, γλώσσας και κινητικών ικανοτήτων σε φυσιολογικά παιδιά συντάχθηκαν από μία ποικιλία πηγών [Αμερικανικός Οργανισμός Λόγου-Γλώσσας-Ακοής (1983), Boone and Plante (1993), Gard, Gilman and Gorman (1980), Hegde (1995), Kunz and Finkel (1987), Lane and Molyneaux (1992), Lenneberg (1967)]. Ο Πίνακας Π.2.1 παρουσιάζει αυτή την ενδεικτική αναπτυξιακή ακολουθία λόγου, γλώσσας και κινητικών ικανοτήτων σε φυσιολογικά παιδιά ως εξής:

Πίνακας Π.2.1: Ενδεικτική αναπτυξιακή ακολουθία λόγου, γλώσσας και κινητικών ικανοτήτων σε φυσιολογικά παιδιά.

Ηλικία	Δεξιότητες λόγου και γλώσσας	Κινητικές δεξιότητες
0-6 μηνών	<p>Επαναλαμβάνει τους ίδιους ήχους</p> <p>Συχνά γουργουρίζει, μουρμουρίζει και δημιουργεί ευχάριστους ήχους</p> <p>Χρησιμοποιεί διαφορετικό κλάμα για να εκφράσει τις διαφορετικές του ανάγκες</p> <p>Χαμογελάει όταν του μιλάνε</p> <p>Αναγνωρίζει φωνές</p> <p>Εντοπίζει τους ήχους γυρνώντας το κεφάλι</p> <p>Ακούει κάθε μορφή ομιλίας</p> <p>Χρησιμοποιεί τα φωνήματα /μπ/, /π/ και /μ/ στο βάβισμα</p> <p>Χρησιμοποιεί ήχους ή χειρονομίες για να υποδείξει το τι θέλει</p>	<p>Χαμογελά</p> <p>Κυλάει το κεφάλι από μπροστά προς τα πίσω και από πίσω προς τα μπροστά</p> <p>Ανασηκώνει το κεφάλι και τους ώμους σε πρόσθια θέση</p> <p>Κάθετε ενώ χρησιμοποιεί τα χέρια για υποστήριξη</p> <p>Κραδαίνει αντικείμενα με το ένα χέρι αλλά συχνά αποτυχαίνει</p> <p>Σχηματίζει φουσκάλες με τα χείλη του</p> <p>Εντοπίζει οπτικά ανθρώπους και αντικείμενα</p> <p>Παρακολουθεί τα χέρια του</p>
7-12 μηνών	<p>Καταλαβαίνει το «όχι» και το «καιίε»</p> <p>Ανταποκρίνεται σε απλά αιτήματα</p> <p>Καταλαβαίνει και ανταποκρίνεται στο δικό του όνομα</p> <p>Ακούει και μιμείται κάποιους ήχους</p> <p>Αντιλαμβάνεται λέξεις για απλά αντικείμενα (πχ φλιτζάνι, παπούτσι, χυμός)</p> <p>Βαβίζει χρησιμοποιώντας σύνολα ήχων σύντομα και με διάρκεια</p> <p>Όταν βαβίζει χρησιμοποιεί μοτίβα μουσικού κυματισμού (επιτονισμού) της φωνής</p> <p>Χρησιμοποιεί ένα ευρύ φάσμα ήχων στο βάβισμα</p> <p>Μιμείται μερικούς ήχους της ομιλίας των ενηλίκων και κάποια μοτίβα επιτονισμού</p> <p>Χρησιμοποιεί και ήχους της ομιλίας αντί μόνο να κλαίει, για να τραβήξει τη προσοχή</p> <p>Ακούει όταν του μιλάνε</p> <p>Χρησιμοποιεί ηχητικές προσεγγίσεις</p> <p>Αρχίζει να αντικαθιστά το βάβισμα με ασυνάρτητη ομιλία</p> <p>Χρησιμοποιεί σκόπιμα το λόγο για πρώτη φορά</p> <p>Χρησιμοποιεί τα ουσιαστικά σχεδόν αποκλειστικά</p> <p>Έχει εκφραστικό λεξιλόγιο 1-3 λέξεων</p> <p>Αντιλαμβάνεται απλές εντολές</p>	<p>Μπουσουλά</p> <p>Στέκεται ή περπατά με βοήθεια</p> <p>Προσπαθεί να φάει μόνο του με κουτάλι</p> <p>Σηκώνεται σε καθιστή θέση</p> <p>Προσπαθεί να μιμηθεί χειρονομίες</p> <p>Χρησιμοποιεί ήρεμες και συνεχείς κινήσεις ώστε να ελέγχει αντικείμενα</p> <p>Κάθετε χωρίς υποστήριξη</p> <p>Πίνει από φλιτζάνι</p> <p>Τραβά έπιπλα ώστε να στηρίξει τον εαυτό του</p> <p>Κρατάει το μπουκάλι του μόνο του</p> <p>Παίζει μπάλα με έναν ακόμα</p> <p>Δεν καταφέρνει ακόμα να συντονιστεί χρονικά στην πρόθεση εκτόξευσης ενός αντικειμένου</p> <p>Ευχαριστιέται παιδικά παιχνίδια τύπου κούκου-τζα</p> <p>Συνεργάζεται για το ντύσιμο, βγάζει τα παπούτσια του και βάζει τα χέρια του στα μανίκια</p>

13-18 μηνών	<p>Χρησιμοποιεί μοτίβα επιτονισμού ενήλικων</p> <p>Χρησιμοποιεί ηχολαλία και νεολογισμούς</p> <p>Χρησιμοποιεί νεολογισμούς για να καλύψει κενά στην ροή το λόγου</p> <p>Παραλείπει κάποια αρχικά σύμφωνα και σχεδόν όλα τα τελικά</p> <p>Χρησιμοποιεί ως επί το πλείστον μη κατανοητό λόγο</p> <p>Εκτελεί απλές εντολές</p> <p>Συνειδητά επιδεικνύει 1-3 μέρη του σώματος</p> <p>Έχει εκφραστικό λεξιλόγιο 3-20 λέξεων (επί το πλείστον ουσιαστικά)</p> <p>Συνδυάζει χειρονομίες και ήχους</p> <p>Δημιουργεί παρακλήσεις για πράγματα που επιθυμεί</p>	<p>Υποδεικνύει αντικείμενα που αναγνωρίζει</p> <p>Τρέχει αλλά πέφτει συχνά</p> <p>Μιμείται χειρονομίες</p> <p>Αφαιρεί κάποιο ρουχισμό (π.χ. κάλτσες, καπέλο)</p> <p>Επιχειρεί να τραβήξει το φερμουάρ πάνω-κάτω</p>
19-24 μηνών	<p>Χρησιμοποιεί λέξεις συχνότερα από τους νεολογισμούς</p> <p>Έχει εκφραστικό λεξιλόγιο 50-100 λέξεων ή παραπάνω</p> <p>Έχει αντιληπτικό λεξιλόγιο 300 λέξεων ή παραπάνω</p> <p>Ξεκινά να συνδυάζει ουσιαστικά και ρήματα</p> <p>Ξεκινά να χρησιμοποιεί αντωνυμίες</p> <p>Διατηρεί μη σταθερό έλεγχο της φωνής</p> <p>Χρησιμοποιεί την κατάλληλη προσωδία/επιτονισμό στις ερωτήσεις</p> <p>Ο λόγος του είναι κατανοητός περίπου κατά 25-50% σε ξένους</p> <p>Απαντά σε ερωτήσεις του τύπου «τι είναι αυτό;»</p> <p>Απολαμβάνει να ακούει ιστορίες</p> <p>Γνωρίζει 5 μέρη του σώματος</p> <p>Γνωρίζει επακριβώς τα ονόματα κάποιων γνωρίμων αντικειμένων</p>	<p>Περπατά χωρίς βοήθεια</p> <p>Περπατά πλαγίως και πίσω</p> <p>Χρησιμοποιεί παιχνίδια που τα χρειάζεται να τραβάει</p> <p>Λέει προσευχές</p> <p>Ευχαρισιέται το παιχνίδι με τη λάσπη</p> <p>Σηκώνει αντικείμενα χωρίς να πέφτει</p> <p>Στέκεται με ενωμένες τις φτέρνες</p> <p>Ανεβαίνει και κατεβαίνει σκάλες με βοήθεια</p> <p>Πηδάει μέχρι απόσταση 12 ιντσών</p> <p>Αναρριχάται και στέκεται πάνω σε καρέκλα</p> <p>Στρίβει το κεφάλι του όταν περπατάει</p> <p>Αντιλαμβάνεται την κεντρική χρήση βασικών αντικειμένων</p> <p>Εφαρμόζει κλειδιά σε κλειδαριές</p> <p>Στέκεται στο ένα πόδι με βοήθεια</p> <p>Κάθεται μόνο του στην παιδική καρέκλα</p> <p>Φτιάχνει πύργο με τρεις κύβους</p>

2-3 χρονών	<p>Κατανοητός λόγος κατά 50-75%</p> <p>Κατανοεί το «ένα» και το «όλα»</p> <p>Ονοματίζει τις σωματικές ανάγκες του (πριν, κατά τη διάρκεια και μετά)</p> <p>Ζητάει αντικείμενα με το όνομα τους</p> <p>Δείχνει εικόνες σε βιβλίο όταν τις ονοματίζουν</p> <p>Αναγνωρίζει αρκετά μέλη του σώματος</p> <p>Ακολουθεί απλές προσαγές και απαντά σε απλές ερωτήσεις</p> <p>Ευχαρισιέται να ακούει μικρές ιστορίες, τραγούδια και ποιήματα</p> <p>Δημιουργεί ερωτήσεις 1-2 λέξεων</p> <p>Δημιουργεί φράσεις 3-4 λέξεων</p> <p>Χρησιμοποιεί κάποιες προθέσεις, άρθρα, παρουσιάζει προοδευτικά ρήματα, απλούς πληθυντικούς, γραμματικά φαινόμενα και ανώμαλες παρελθοντικές μορφές</p> <p>Χρησιμοποιεί λέξεις που ανήκουν σε ένα ευρύτερο πλαίσιο</p> <p>Συνεχίζει τη χρήση ηχολαλίας όταν συναντά δυσκολίες στο λόγο</p> <p>Έχει αντιληπτικό λεξικό 500-900 λέξεων</p> <p>Έχει εκφραστικό λεξιλόγιο 50-250 ή περισσότερων λέξεων (εξαιρετική αύξηση κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου)</p> <p>Παρουσιάζει πολλαπλά γραμματικά λάθη</p> <p>Καταλαβαίνει τα περισσότερα από τα πράγματα που του/της λένε</p> <p>Κάνει συχνές επαναλήψεις – ειδικά με τα αρχικά «εγώ» και τις πρώτες συλλαβές</p> <p>Μιλά με δυνατή φωνή</p> <p>Μεγαλώνει το εύρος της ταχύτητας ομιλίας</p> <p>Χρησιμοποιεί τις εκατοντάδες με επιτυχία</p> <p>Χρησιμοποιεί πάντα τα αρχικά σύμφωνα (έστω και δεν έχουν τη σωστή άρθρωση)</p> <p>Συχνά παραλείπει ή αντικαθιστά μεσαία σύμφωνα</p> <p>Χρησιμοποιεί περίπου 27 σύμφωνα</p> <p>Χρησιμοποιεί το βοηθητικό ρήμα «είναι» μαζί με τα συμβαλλόμενα μέρη</p> <p>Χρησιμοποιεί κάποια ομαλού παρελθοντικού χρόνου ρήματα, μορφήματα κτητικότητας, αντωνυμίες και προστακτική</p>	<p>Περπατάει με χαρακτηριστικό παιδικό βάδισμα</p> <p>Ξεκινά να αναπτύσσει ρυθμό</p> <p>Ανεβαίνει και κατεβαίνει τις σκάλες μόνο του</p> <p>Πηδάει από το έδαφος με τα δύο πόδια</p> <p>Ισορροπεί για ένα δευτερόλεπτο με το ένα πόδι</p> <p>Περπατάει στα ακροδάχτυλα</p> <p>Γυρνά σελίδες είτε μία-μία, είτε δύο ή τρεις μαζί</p> <p>Με υπόδειξη, διπλώνει πρόχειρα ένα χαρτί στα δύο</p> <p>Κατασκευάζει πύργο με έξι κύβους</p> <p>Ζωγραφίζει</p> <p>Χρησιμοποιεί κασετίνα με όργανα γραφής</p> <p>Σχεδιάζει με κινήσεις όλου του χεριού</p> <p>Πατάει και περιστρέφει τον κορμό του όταν πατάει ένα αντικείμενο</p> <p>Πίνει από γεμάτο ποτήρι με το ένα χέρι</p> <p>Μασάει το φαγητό</p> <p>Γδύνεται μόνο του</p>
------------	--	---

<p>3-4 χρονών</p>	<p>Αντιλαμβάνεται τις λειτουργίες των αντικειμένων</p> <p>Αντιλαμβάνεται τις διαφορές στα νοήματα (σταμάτα-συνέχισε, μέσα-επάνω, μεγάλο-μικρό)</p> <p>Εκτελεί διπλές και τριπλές εντολές</p> <p>Ρωτά και απαντά σε απλές ερωτήσεις (ποιος, τι, πού, γιατί)</p> <p>Συχνά κάνει ερωτήσεις και ζητά λεπτομέρειες στην απάντηση</p> <p>Παράγει απλές ρηματικές αναλογίες</p> <p>Χρησιμοποιεί το λόγο για να εκφράσει συναισθήματα</p> <p>Χρησιμοποιεί 4-5 λέξεις στις προτάσεις</p> <p>Επαναλαμβάνει προτάσεις με 6-13 λέξεις με ακρίβεια</p> <p>Αναγνωρίζει τα αντικείμενα με το όνομα τους</p> <p>Επιηρεάζει τους ενήλικες και τους περιεργάζεται</p> <p>Μπορούν να συνεχίσει να χρησιμοποιεί την ηχολαλία</p> <p>Χρησιμοποιεί πάνω από 6 λέξεις σε προτάσεις</p> <p>Χρησιμοποιεί ρήματα και ουσιαστικά πιο συχνά σε μια πρόταση</p> <p>Έχει επίγνωση του παρελθόντος και του μέλλοντος</p> <p>Έχει αντιληπτικό λεξιλόγιο 1.200-2.000 ή περισσότερων λέξεων</p> <p>Έχει εκφραστικό λεξιλόγιο 800-1.500 ή περισσότερων λέξεων</p> <p>Μπορούν να επαναλαμβάνεται συχνά, να σταματάει απότομα τη ροή του λόγου, να δυσκολεύεται να αναπνεύσει και να κάνει γκριμάτσες κατά τη διάρκεια της ομιλίας του</p> <p>Αυξάνει το εύρος του λόγου του</p> <p>Ψιθυρίζει</p> <p>Κατέχει το 50% των συμφώνων και συμφωνικών συμπλεγμάτων</p> <p>Ο λόγος του είναι κατά 80% καταληπτός</p> <p>Βελτιώνεται η γραμματική του στις προτάσεις, παρόλο που κάποια λάθη παραμένουν</p> <p>Κατάλληλα χρησιμοποιεί τα ρήματα είναι και είμαι σε μία πρόταση</p> <p>Τοποθετεί δύο γεγονότα σε χρονολογική σειρά</p> <p>Εμπλέκεται σε «μακριές» συζητήσεις</p> <p>Χρησιμοποιεί γραμματικές εκθλίψεις, ανώμαλο πληθυντικό, μελλοντικό χρόνο και συνδέσεις</p> <p>Χρησιμοποιεί επαρκώς ομαλούς πληθυντικούς, κτητικά, και ρήματα απλού αορίστου</p>	<p>Κλωτσάει μια μπάλα μπροστά</p> <p>Γυρνά μία-μία τις σελίδες</p> <p>Μαθαίνει να χρησιμοποιεί ψαλίδι</p> <p>Τρέχει και παίζει μόνο του παιχνίδια δράσης</p> <p>Σηκώνεται από στάση οκλαδόν</p> <p>Ισορροπεί και περπατά στα ακροδάχτυλα</p> <p>Ξεκουμπώνει αλλά δεν μπορούν να κουμπώσει</p> <p>Κρατάει μαρκαδόρο με την παλάμη και τα δάχτυλα του και όχι με τη γροθιά του</p> <p>Χρησιμοποιεί το ένα από τα δύο χέρια του για τις περισσότερες δραστηριότητες</p> <p>Εντοπίζει ένα τετράγωνο, αντιγράφει ένα κύκλο, και μιμείται οριζόντια χτυπήματα</p> <p>Φοράει παπούτσια, αλλά όχι απαραίτητα στο σωστό πόδι</p> <p>Χειρίζεται τρίκυκλο ποδήλατο</p> <p>Κατασκευάζει πύργο 9 κύβων</p> <p>Ανεβαίνει και κατεβαίνει σκάλες με διαφορετικό πόδι ανά σκαλί</p> <p>Χοροπηδάει με τα δύο πόδια</p> <p>Χρησιμοποιεί κουτάλι χωρίς να χύνει την τροφή</p> <p>Ανοίγει την πόρτα, γυρνώντας το πόμολο</p>
-------------------	---	---

4-5 χρόνων	<p>Αντιλαμβάνεται αλληλουχία αριθμών πάνω από 3</p> <p>Αντιλαμβάνεται έννοιες χώρου</p> <p>Αναγνωρίζει 1 με 3 χρώματα</p> <p>Έχει αντιληπτικό λεξιλόγιο 2.800 ή περισσότερων λέξεων</p> <p>Μετρά μέχρι το 10 σε σειρά</p> <p>Παρακολουθεί μικρές, απλές ιστορίες</p> <p>Κάνει ερωτήσεις για τη λειτουργία των πραγμάτων</p> <p>Χρησιμοποιεί γραμματικά σωστές προτάσεις</p> <p>Έχει εκφραστικό λεξιλόγιο 900-2.000 ή περισσότερων λέξεων</p> <p>Χρησιμοποιεί προτάσεις 4 με 8 λέξεων</p> <p>Απαντά σε ερωτήσεις που χωρίζονται σε δύο μέρη</p> <p>Ρωτά τη σημασία λέξεων</p> <p>Μιλά με εύρος περίπου 186 λέξεων ανά λεπτό</p> <p>Μειώνει τον συνολικό αριθμό των επαναλήψεων στο λόγο του</p> <p>Ευχαρισιέται με τις ρύμες, το ρυθμό και τις ψευδολέξεις</p> <p>Παράγει σύμφωνα με 90% ακρίβεια</p> <p>Μειώνει σημαντικά τον αριθμό των επίμονων ηχητικών παραλήψεων και αντικαταστάσεων</p> <p>Συχνά παραλείπει τα σύμφωνα σε μεσαία θέση</p> <p>Ο λόγος του είναι συχνά κατανοητός στους ξένους</p> <p>Μιλά για τις εμπειρίες στο σχολείο, με τους φίλους, στο σπίτι κα</p> <p>Αναμεταδίδει επακριβώς μεγάλες ιστορίες</p> <p>Δίνει προσοχή σε ιστορίες και απαντά σε σχετικές, απλές ερωτήσεις</p> <p>Χρησιμοποιεί ανώμαλους πληθυντικούς, κτητικές αντωνυμίες, μελλοντικούς χρόνους, αντανakλαστικές αντωνυμίες και συγκριτικά μορφήματα στις προτάσεις</p>	<p>Τρέχει γύρω από εμπόδια</p> <p>Σπρώχνει, τραβάει και στρίβει παιχνίδια που φέρουν ρόδες</p> <p>Πηδάει πάνω από αντικείμενο 6 ιντσών και προσγειώνεται και με τα δύο πόδια</p> <p>Πετάει τη μπάλα προς μία κατεύθυνση</p> <p>Ισορροπεί στο ένα πόδι για 5 δευτερόλεπτα</p> <p>Σερβίρει από κανάτα</p> <p>Κόβει τροφή με το μαχαίρι</p> <p>Χρησιμοποιεί την τουαλέτα μόνο του</p> <p>Επιλέγει μουσική</p> <p>Αναπηδά στο ένα πόδι</p> <p>Περπατά σε γραμμή</p> <p>Τα πόδια του έχουν ικανοποιητική δύναμη, χαλαρότητα και ικανότητα</p> <p>Κραδαίνει με την παλάμη του και το μεσαίο δάκτυλο</p> <p>Ελευθερώνει αντικείμενα που κρατάει με προσοχή</p> <p>Κρατάει το χαρτί με το χέρι του όταν γράφει</p> <p>Σχεδιάζει κύκλους, σταυρούς και διαμάντια</p> <p>Κατεβαίνει τις σκάλες χωρίς βοήθεια</p> <p>Μεταφέρει φλιτζάνι με υγρό χωρίς να το χύσει</p> <p>Χαίρεται να κόβει και να κολλάει</p>
------------	--	--

5-6 χρονών	<p>Ονομάζει 6 βασικά χρώματα και 3 βασικά σχήματα</p> <p>Ακολουθεί οδηγίες που του δίνονται σε ομάδα</p> <p>Εκτελεί εντολές που απαρτίζονται από 3 μέρη</p> <p>Κάνει ερωτήσεις τύπου «πως;»</p> <p>Απαντά λεκτικά στο «γεια» και τι «κάνεις;»</p> <p>Χρησιμοποιεί κατάλληλα παρελθοντικό και μελλοντικό χρόνο</p> <p>Χρησιμοποιεί συνδέσεις</p> <p>Έχει αντιληπτικό λεξιλόγιο περίπου 13.000 λέξεων</p> <p>Ονομάζει τα αντίθετα</p> <p>Ονομάζει σε σειρά τις μέρες της εβδομάδας</p> <p>Μετρά σε σειρά μέχρι το 30</p> <p>Συνεχίζει την δραστική αύξηση του λεξιλογίου</p> <p>Μειώνει το μέγεθος των προτάσεων σε 4 με 6 λέξεις</p> <p>Εναλλάσσει τους ήχους περιστασιακά</p> <p>Ανταλλάσσει πληροφορίες και κάνει ερωτήσεις</p> <p>Χρησιμοποιεί προτάσεις με λεπτομέρειες</p> <p>Αναπαράγει με ακρίβεια ιστορίες</p> <p>Τραγουδά ολόκληρα τραγούδια και απαγγέλει παιδικά ποιήματα</p> <p>Επικοινωνεί με ευκολία με ενήλικες και άλλα παιδιά</p> <p>Χρησιμοποιεί κατάλληλη γραμματική στις περισσότερες περιπτώσεις</p>	<p>Περπατά προς τα πίσω με εναλλαγή φτέρνας-δάχτυλων</p> <p>Κάνει τούμπα</p> <p>Κόβει σε ευθεία γραμμή με το ψαλίδι</p> <p>Γράφει κάποια κεφαλαία γράμματα</p> <p>Κόβει το φαγητό με το μαχαίρι</p> <p>Δένει τα παπούτσια του</p> <p>Κατασκευάζει πολύπλοκες κατασκευές με τουβλάκια</p> <p>Κάνει πατίνια, χοροπηδάει, πηδάει το σκονιάκι, και οδηγεί το ποδήλατο</p> <p>Συγκριτικά χρησιμοποιεί εργαλεία μινιατούρες</p> <p>Κουμπώνει τα ρούχα του, πλένει το πρόσωπο του και μαζεύει τα παιχνίδια του</p> <p>Αγγίζει και δράττει αντικείμενα με μία συνεχόμενη κίνηση</p> <p>Πιάνει τη μπάλα με τα χέρια του</p> <p>Δημιουργεί συγκεκριμένα στίγματα με μπιγιά και περιοριστικά στίγματα σε μικρή περιοχή</p>
------------	--	---

6-7 χρονών	<p>Ονομάζει κάποια γράμματα, αριθμούς και νομίσματα</p> <p>Βάζει σε σειρά νούμερα</p> <p>Αντιλαμβάνεται το δεξιά και αριστερά</p> <p>Χρησιμοποιεί, με συνεχώς αυξανόμενο τρόπο σύνθετες περιγραφές</p> <p>Εμπλέκεται σε συζητήσεις</p> <p>Έχει αντιληπτικό λεξιλόγιο περίπου 20.000 λέξεων</p> <p>Χρησιμοποιεί προτάσεις περίπου 6 λέξεων</p> <p>Αντιλαμβάνεται τις περισσότερες ενδείξεις της ώρας</p> <p>Γνωρίζει το αλφάβητο</p> <p>Μετρά μέχρι το 100 σε σειρά</p> <p>Χρησιμοποιεί κατάλληλα τα περισσότερα μορφολογικά μορφήματα</p> <p>Χρησιμοποιεί κατάλληλα την παθητική φωνή</p>	<p>Ευχαριστείται τις έντονες δραστηρίες όπως το τρέξιμο, το άλμα, τους αγώνες, τη γυμναστική, να παίζει σκάκι και να αγωνίζεται σε ομαδικά αθλήματα</p> <p>Επιδεικνύει μειούμενο ενδιαφέρον για το γράψιμο και τη ζωγραφική</p> <p>Σχεδιάζει, αναγνωρίσιμα, έναν άντρα, ένα δέντρο και ένα σπίτι</p> <p>Χρησιμοποιεί γραφή ενήλικου τύπου αλλά αργεί και δυσκολεύεται</p> <p>Σχεδιάζει εικόνες αλλά δεν είναι πάντα κατανοητές</p> <p>Τρέχει ελαφρά στα ακροδάχτυλα</p> <p>Περπατά πάνω σε δοκό ισορροπίας</p> <p>Κόβει απλά σχήματα</p> <p>Χρωματίζει μέσα σε περίγραμμα</p> <p>Επιδεικνύει εδραιωμένη πλευρίωση</p> <p>Ντύνεται εξ' ολοκλήρου μόνο του</p> <p>Πλένει τα δόντια του χωρίς βοήθεια</p> <p>Ακολουθεί απαιτητικούς ρυθμούς</p>
------------	---	--